

MIESIĘCZNIK KIEROWNICZEJ KADRY OŚWIATOWEJ

DYREKTOR SZKOŁY

NR
5
[389]

MAJ
2026

Pracownia pedagogiczna

Wycieczki szkolne

s. 47–58

Polityka edukacyjna

Krytyka reformy oświaty

s. 10

Co w prawie piszczy

Rozwiązanie stosunku pracy

s. 28

Indeks 376779 ISSN 1230-9508

Akademia Rozwoju Szkoły
Zróżnicowane nauczanie s. 19

 Wolters Kluwer

Uchybienie godności zawodu nauczyciela

GRZEGORZ ĆWIERTNIEWICZ

Zgodnie z art. 75 ust. 1 Karty Nauczyciela nauczyciele podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienia godności zawodu lub obowiązkom określonym w art. 6 tejże ustawy. Zarówno pierwsza, jak i druga przesłanka może mieć (ale nie musi) związek z popełnieniem czynu naruszającego prawa i dobro dziecka.

Przyjrzyjmy się następującej sytuacji: w trakcie lekcji nauczyciel wielokrotnie publicznie wyśmiewa ucznia z powodu trudności w nauce, używa poniżających określeń („jesteś beznadziejny”, „nic z ciebie nie będzie”), a następnie omawia jego problemy edukacyjne przy całej klasie. Jest to uchybienie związane z dobrem dziecka, ponieważ:

- doszło do naruszenia obowiązków ustawowych – nauczyciel ma obowiązek kierować się dobrem ucznia oraz szanować jego godność osobistą [art. 6 ustawy z 26.01.1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2024 r. poz. 986 ze zm.) – dalej KN];
- nauczyciel uchybił godności zawodu – jego zachowanie było sprzeczne z etosem zawodu;
- działanie miało bezpośredni związek z dobrem dziecka – mogło spowodować krzywdę psychiczną i obniżenie poczucia własnej wartości oraz naruszyć prawo do poszanowania godności i prywatności.

Mamy tu więc do czynienia nie tylko z uchybieniem godności zawodu i z naruszeniem obowiązków zawodowych, lecz również czynem godzącym w prawa i dobro dziecka, co mo-

że skutkować obowiązkiem zawiadomienia rzecznika dyscyplinarnego na podstawie art. 75 ust. 2a KN.

Natomiast gdy naruszenie obowiązków lub uchybienie godności zawodu nauczyciela nie łączy się z nieprzestrzeganiem praw i zasady dobra dziecka, nie ma konieczności zawiadomienia rzecznika dyscyplinarnego. Do kompetencji dyrektora szkoły należy dokonanie kwalifikacji prawnej zachowania nauczyciela, w szczególności ustalenie, czy stanowi ono naruszenie etosu zawodu, czy wyłącznie porządku i organizacji pracy. W przypadku zbiegu tych elementów dyrektor określa, który z nich ma charakter przeważający, biorąc pod uwagę prawa i dobro dziecka.

Klauzula generalna

Z uwagi na rozległość i złożoność materii w niniejszym artykule skoncentruję się na kwestii uchybienia godności zawodu nauczyciela. Zagadnienie to, choć z pozoru abstrakcyjne, ma istotne znaczenie praktyczne, gdyż obejmuje szeroki zakres zachowań mogących wpływać na postrzeganie nauczyciela w środowisku oświatowym i społecznym.

Na wstępie warto przyjrzeć się pojęciom składającym się na klauzulę „uchybienie godności zawodu”. W ujęciu słownikowym uchybienie jest wykroczeniem przeciw jakimś normom, przepisom bądź zwyczajom, a także zachowaniem obrażającym kogoś. Prawo definiuje to bardzo podobnie – jako naruszenie przepisów, norm, zasad lub procedur – zaś w kontekście prawnym i kontrolnym oznacza wykroczenie przeciwko ustalonym wzorcom i dotyczy m.in. nieprawidłowości w działaniu. Na użytek niniejszego artykułu uchybienie należy rozumieć jako skutek zaniedbania lub niedopatrzenia.

Tymczasem godność zawodu to przede wszystkim zbiór norm etycznych i zasad postępowania, które zobowiązują przedstawicieli określonych profesji (zwłaszcza zawodów zaufania publicznego, jak choćby nauczycieli) do dbania o prestiż i zaufanie do zawodu podczas pracy, ale też w życiu prywatnym.

Uchybienie godności zawodu będzie więc naruszeniem norm etycznych, moralnych i prawnych, które podważa zaufanie do zawodu (w przypadku nauczyciela – psuje jego wizerunek i jest sprzeczne z obowiązkami

kształtowania postaw uczniów) i dyskredytuje daną osobą w oczach opinii publicznej.

Określony w art. 6 KN katalog obowiązków nauczyciela ma charakter enumeratywny (zamknięty), co oznacza, że ustawodawca w sposób wyraźny wskazał podstawowe powinności związane z wykonywaniem tego zawodu. Obowiązki obejmują zarówno zadania dydaktyczne i wychowawcze, jak i powinność kształtowania postaw moralnych oraz obywatelskich uczniów.

W przeciwieństwie do tego zamkniętego katalogu pojęcie „godności zawodu nauczyciela” nie zostało w ustawie zdefiniowane, co nadaje mu charakter klauzuli generalnej (niedookreślonego zwrotu w przepisie prawnym odsyłającego do norm pozaprawnych, np. moralnych, obyczajowych, bądź wartości, co daje organom orzekającym swobodę decyzyjną). Klauzula generalna, tzw. przepis nieostry, służy elastycznemu stosowaniu prawa i zapobiega jego dezaktualizacji, może jednak ograniczać przejrzystość (jasność, czytelność) przepisów. Przykładami klauzul generalnych są zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje czy dobra wiara.

Wiele ich również w szeroko rozumianej edukacji – poza godnością zawodu nauczyciela w prawie oświatowym można wskazać m.in. na:

- dobro dziecka,
- należyta staranność w sprawowaniu opieki,
- szczególną dbałość o rozwój ucznia,
- rzetelne wykonywanie obowiązków,
- względy wychowawcze.

Klauzule generalne pełnią w systemie oświaty funkcję elastyczną i aksjologiczną (ocenną, wartościującą). Umożliwiają dostosowanie decyzji do indywidualnych przypadków, chroniąc wspomniane wartości. Jednocześnie ich stosowanie wymaga zachowania równowagi między swobodą interpretacyjną a zasadą pewności prawa (stabilności, jasności, równego stosowania) oraz przewidywalności rozstrzygnięć. W praktyce zakres znaczeniowy tych pojęć doprecyzowuje orzecznictwo sądów, komisji dyscyplinarnych, a także doktryna prawa (nie tylko oświatowego).

Zarówno orzecznictwo, jak i poglądy na prawo (wspomniana dok-

tryna) nadają klauzulom generalnym bardziej konkretną treść w odniesieniu do określonych stanów faktycznych. Zwróćmy uwagę na fragment orzeczenia Sądu Apelacyjnego Katowicach z 25.01.2019 r. (III APa 59/18): *Karta Nauczyciela nie zawiera definicji legalnej pojęcia zachowań uchybiających godności zawodu i pod ogólne sformułowanie „uchybień godności zawodu nauczyciela” można podciągnąć wiele stanów faktycznych. Trzeba przy tym pamiętać, że uchybień godności zawodu nauczyciela to zachowania przynoszące ujemną randzę*

tego zawodu i funkcji pełnionej w społeczeństwie. (...) to zatem naruszenie obowiązku godnego zachowania. Pojęcie to wiąże się z wzorcem postępowania nauczyciela, wynikającym z przepisów prawa, norm etyki zawodowej i innych norm moralnych. Z godnością zawodu nauczyciela wiąże się ustalony standard postępowania nauczyciela, który stanowić powinien wzór dla innych i którego efektem powinno być wzbudzanie szacunku. Pamiętać jednak trzeba, że rodzące odpowiedzialność dyscyplinarną zachowania lub zaniechania muszą być bezprawne, czyli niezgodne z wzorcem prawidłowego zachowania się w określonej sytuacji oraz zawinione. (...) Orzekając o odpowiedzialności dyscyplinarnej i wymierzając kary wymienione w art. 76 Karty Nauczyciela, komisje dyscyplinarne i sądy muszą zatem zba-

dać określony stan faktyczny i ocenić go z punktu widzenia wyżej wskazanych materialnoprawnych przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Standard postępowania

Dlatego uchybienie godności zawodu nauczyciela należy rozumieć szeroko – jako wszelkie zachowania, które nie mogą być zaakceptowane ze względu na dobro uczniów oraz prawidłowe funkcjonowanie systemu oświaty. Kluczowe znaczenie ma tutaj nie tylko formalne naruszenie obowiąz-

ków, lecz także aspekt aksjologiczny, a więc odnoszący się do wartości, jakie nauczyciel powinien reprezentować i przekazywać młodzieży.

W szczególności uchybieniem godności zawodu będzie takie postępowanie nauczyciela, które podważa zaufanie do niego jako osoby wykonującej zawód zaufania publicznego, a pośrednio – również do całego środowiska nauczycielskiego. Może ono przejawiać się w niestosownym zachowaniu naruszającym ogólne normy etyczne, zasady współżycia społecznego czy przyjęte w szkolnej społeczności standardy kultury i wzajemnego szacunku. Co istotne, odpowiedzialność z tego tytułu nie jest ograniczona wyłącznie do zachowań podejmowanych w miejscu pracy – decydujące znaczenie ma treść czynu oraz jego wpływ na postrzeganie zawodu nauczyciela.

Tabela. Działania nauczyciela w odniesieniu do klauzuli generalnej

Sytuacja	Odniesienie do klauzuli generalnej
Publiczne obrażanie współpracowników w mediach	Podważanie kultury współpracy i autorytetu nauczyciela → uchybienie godności
Ujawnianie poufnych informacji o szkole	Szkodzenie wizerunkowi szkoły i zawodu nauczyciela → uchybienie godności
Nietrzeźwość podczas zebrań	Zachowanie nieprofesjonalne, kompromitujące zawód → uchybienie godności
Publiczne obrażanie instytucji oświatowych	Obniżanie prestiżu zawodu w oczach społeczeństwa → uchybienie godności
Sabotowanie pracy zespołu	Lekceważenie obowiązków i roli nauczyciela → uchybienie godności
Udział w kompromitujących demonstracjach	Podważanie wizerunku nauczyciela w oczach społeczności → uchybienie godności
Stałe spóźnianie się i brak przygotowania	Niedbanie o profesjonalizm i powagę zawodu → uchybienie godności
Nieetyczne praktyki finansowe	Podważenie etyki zawodowej → uchybienie godności
Propagowanie treści dyskryminujących w kontekście dorosłych	Naruszenie autorytetu i wizerunku zawodu → uchybienie godności

Źródło: opracowanie własne.

Tak rozumiana klauzula generalna pełni funkcję ochronną wobec wartości konstytutywnych (fundamentalnych) dla zawodu nauczyciela. Umożliwia reagowanie na zachowania, które – choć nie zawsze wprost naruszają enumeratywnie wskazane obowiązki – pozostają w sprzeczności z etosem zawodu oraz misją edukacyjną szkoły. Jednocześnie szeroki i niedookreślony charakter tej przesłanki wymaga ostrożnej oraz wyważonej interpretacji, by nie prowadziła do nadmiernej uznaniowości w postępowaniach dyscyplinarnych. Podobne stanowisko zajęło Ministerstwo Edukacji Narodowej w odpowiedzi na mój wniosek o przedstawienie przykładów przedmiotowych przesłanek.

Warto wyraźnie podkreślić, że z godnością zawodu nauczyciela wiąże się określony standard postępowania, który powinien stanowić wzór dla uczniów i budzić społeczny szacunek. Odpowiedzialność dyscyplinarna może zatem powstać wyłącznie w przypadku zachowań:

- bezprawnych (niezgodnych z obowiązującymi normami),
- zawinionych,
- godzących w autorytet zawodu nauczyciela.

Co ważne, uchybienie godności zawodu może mieć miejsce niezależnie od tego, czy do zachowania doszło na

terenie szkoły, czy poza nią – decydujące znaczenie ma jego treść i wpływ na postrzeganie zawodu nauczyciela.

W orzecznictwie wskazuje się szeroki katalog zachowań, które mogą zostać zakwalifikowane jako uchybienie godności zawodu lub naruszenie obowiązków nauczyciela. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 19.12.2018 r. (III APo 17/18), do takich zachowań można zaliczyć m.in.:

- narażanie uczniów na utratę zdrowia lub życia,
- stosowanie przemocy fizycznej bądź psychicznej,
- poniżanie uczniów,
- wykorzystywanie swojej pozycji wobec uczniów w celu zmuszenia ich do określonych zachowań;
- nieetyczne zachowania wobec współpracowników i kierownictwa placówki oświatowej (rozpowszechnianie informacji nieprawdziwych czy objętych tajemnicą rady pedagogicznej),
- plagiat, oszustwo, poświadczenie nieprawdy, fałszerstwo,
- zachowania o niskiej kulturze osobistej, np. używanie wulgaryzmów,
- inne obcesowe zachowania, które nie przystają osobie zobowiązanej do kształtowania pożądanych postaw.

Katalog ten ma charakter otwarty. Potwierdza on, iż z uwagi na fakt, że w ustawie nie zdefiniowano po-

jęcia zachowań uchybiających godności zawodu, w celu ich określenia należy sięgnąć do dorobku doktryny i orzecznictwa. Każdorazowo niezbędna jest analiza konkretnego przypadku oraz jego wpływu na dobro uczniów i funkcjonowanie szkoły.

Naruszenie etosu

W trybie informacji publicznej zwróciłem się do rzeczników dyscyplinarnych w poszczególnych województwach z wnioskiem o ujawnienie wszystkich wskazanych w zawiadomieniach uchybień godności zawodu nauczyciela. Zgłoszenia obejmowały w szczególności uchybienia polegające na naruszeniu zasad etyki zawodowej podważające godność zawodową i mogące mieć wpływ nie tylko na nauczyciela, ale też całe środowisko. Analiza poszczególnych przypadków pozwala wyróżnić kilka kluczowych obszarów problemowych oraz sformułować istotne wnioski dla środowiska oświatowego.

Dominujące kategorie naruszeń:

a) zagrożenie dla bezpieczeństwa uczniów:

- najpoważniejszą grupę stanowią czyny narażające uczniów na utratę zdrowia lub życia, stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej, naruszenie nietykalności cielesnej (w tym o charakterze seksualnym), pozostawianie uczniów bez opieki czy brak reakcji na zagrożenie,
- naruszenie fundamentalnej zasady zawodu nauczyciela – obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa powierzonym uczniom; w tych przypadkach mamy do czynienia nie tylko z uchybieniem godności zawodu, ale często z odpowiedzialnością karną;

b) nadużycia etyczne i relacyjne:

- do tej kategorii należą: poniżanie uczniów, używanie wulgaryzmów, niska kultura osobista, nękanie, oczernianie, zastraszanie rodziców, wywieranie presji na radę rodziców, nieetyczne zachowania wobec współpracowników,
- wskazują one na deficyty kompetencji społecznych i emocjonalnych oraz na zaburzenie relacji opartych na szacunku i za-

ufaniu – filarach pracy pedagogicznej;

c) naruszenia prawne i formalne:

- poświadczanie nieprawdy w dokumentacji, przywłaszczanie mienia szkolnego, prowadzenie zajęć w stanie nietrzeźwości, prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu, agitowanie do udziału w nielegalnych manifestacjach – to zachowania wykraczające poza sferę etyki zawodowej i stanowiące naruszenie prawa,
- ich wspólnym mianownikiem jest utrata wiarygodności jako osoby pełniącej funkcję zaufania publicznego;

d) działania podważające autorytet szkoły:

- rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji o działaniach szkoły, namawianie rodziców do rozwiązania umowy, publikowanie nieetycznych treści w mediach społecznościowych,
- świadczą o braku lojalności wobec instytucji oraz o niezrozumieniu roli nauczyciela jako reprezentanta środowiska oświatowego – także poza murami szkoły.

Analiza przedstawionych przypadków pozwala dostrzec wyraźne elementy wspólne, wskazujące na określony schemat naruszeń. Przedstawiony katalog zawiadomień do rzecznika dyscyplinarnego obejmuje szerokie spektrum zachowań – od poważnych naruszeń prawa karnego po uchybienia etyczne i obyczajowe.

Przede wszystkim mamy do czynienia z naruszeniem granic roli zawodowej nauczyciela w relacjach z uczniami, rodzicami czy współpracownikami. Zachowania te wykraczają poza ramy wyznaczone funkcją dydaktyczno-wychowawczą oraz standardami profesjonalizmu, jakie powinny charakteryzować wykonywanie tego zawodu. Konsekwencją jest naruszenie zaufania publicznego, którym zawód nauczyciela jest obdarzony. Jako przedstawiciel zawodu zaufania społecznego nauczyciel podlega podwyższonym standardom oceny – zarówno w sferze zawodowej, jak i w pewnym zakresie w życiu prywatnym. Każde zachowanie podważające autorytet nauczyciela oddziałuje

na jego indywidualny wizerunek, ale również na postrzeganie szkoły.

W analizowanych sytuacjach dostrzegalne jest także zacieranie granicy między sferą prywatną a zawodową. Dotyczy to zwłaszcza aktywności w mediach społecznościowych czy zachowań podejmowanych poza miejscem pracy, które – mimo że formalnie należą do życia prywatnego – mogą rzutować na ocenę postawy zawodowej oraz jej zgodność z etosem zawodu. Przykład: w czasie wolnym nauczyciel publikuje w mediach społecznościowych skrajnie agresywne bądź wulgarne treści światopoglądowe – choć nie odnoszą się do szkoły ani uczniów, taka aktywność może być postrzegana jako sprzeczna z etosem zawodu i wpływać na ocenę jego postawy zawodowej.

Wreszcie, wspólnym mianownikiem omawianych przypadków wydaje się niedostateczna świadomość konsekwencji podejmowanych działań. Brak refleksji nad skutkami prawnymi, dyscyplinarnymi oraz wizerunkowymi prowadzi do sytuacji, w których zachowanie jednostki przestaje być wyłącznie sprawą prywatną, a staje się przedmiotem oceny w kontekście odpowiedzialności zawodowej.

Wnioski i wskazówki

Godność zawodu nauczyciela ma wymiar realny, nie symboliczny. Jak wiadać, nie jest to pojęcie abstrakcyjne, lecz przekłada się na konkretne standardy postępowania w pracy dydaktycznej i życiu publicznym. Dlatego warto mieć na uwadze kilka kwestii:

❶ Największym zagrożeniem są naruszenia bezpieczeństwa uczniów. Każde uchybienie w tym zakresie podważa sens i podstawy systemu edukacji. Ochrona zdrowia i życia ucznia musi być bezwzględnym priorytetem.

❷ Potrzebne jest wzmocnienie kompetencji miękkich nauczycieli. Znaczna część zgłoszeń dotyczy relacji interpersonalnych. Szkolenia z zakresu komunikacji, zarządzania konfliktem, pracy z emocjami czy przeciwdziałania przemocy mogłyby ograniczyć skalę niektórych naruszeń.

❸ Konieczna jest edukacja prawna i etyczna środowiska. Świadomość odpowiedzialności porządkowej, dyscyplinarnej, cywilnej i karnej powin-

na być stałym elementem doskonalenia zawodowego.

❹ Nowych standardów odpowiedzialności wymaga korzystanie z mediów społecznościowych. Aktywność nauczyciela w przestrzeni publicznej ma bezpośredni wpływ na postrzeganie szkoły. Potrzebne są jasne wytyczne i dobre praktyki.

❺ System reagowania działa, ale powinien mieć także wymiar prewencyjny. Fakt kierowania spraw do rzecznika dyscyplinarnego świadczy o funkcjonowaniu mechanizmów kontrolnych. Jednak równie istotne jest budowanie kultury organizacyjnej opartej na wsparciu, mentoringu i wczesnym reagowaniu na nieprawidłowości. Analiza zawiadomień pokazuje, że uchybienia godności zawodu nauczyciela obejmują zarówno drastyczne naruszenia prawa, jak i „codzienne” przejawy braku profesjonalizmu. Wszystkie jednak mają wspólny mianownik – osłabiają autorytet nauczyciela i zaufanie społeczne do szkoły jako instytucji. Ochrona godności zawodu nie służy wyłącznie dyscyplinowaniu jednostek, lecz przede wszystkim budowaniu bezpiecznego, etycznego i odpowiedzialnego środowiska edukacyjnego.

Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli w kontekście uchybienia godności zawodu stanowi istotny mechanizm ochrony autorytetu szkoły jako instytucji zaufania publicznego. Granice tej odpowiedzialności wyznaczają nie tylko przepisy prawa, lecz także standardy etyczne i społeczne oczekiwania wobec osób wykonujących zawód o szczególnej doniosłości. Każde przekroczenie tych standardów wymaga wnikliwej, wyważonej oceny, uwzględniającej charakter czynu, jego skutki oraz kontekst sytuacyjny. Tylko takie podejście pozwala zachować równowagę między ochroną godności zawodu nauczyciela a poszanowaniem praw i interesów wszystkich uczestników procesu edukacyjnego.

dr Grzegorz Ćwiertniewicz
jest ekspertem w zakresie
prawa oświatowego
i zarządzania
oświatą, byłym
dyrektorem szkoły.